

शिवाजी विद्यापीठ मराठी शिक्षक संघाचे विद्वत्त्रमाणित

शिविम संशोधन पत्रिका

(Peer Reviewed Referred Research Journal) ISSN No. 2319-6025

(विद्यापीठ अनुदान आयोग नवी दिल्ली मान्यता अ. क्र. ६४१७५)

वर्ष अकरावे : अंक एकोणतिसावा

जानेवारी-फेब्रुवारी-मार्च २०२२

१९३० नंतरची मराठी काढऱ्याची

● संपादक ●

नंदकुमार मोरे

● संपादक मंडळ ●

एकनाथ पाटील | शामसुंदर मिरजकर | गोमटेश्वर पाटील | मांतेश हिरेमठ

● अतिथी संपादक ●

डॉ. व्ही. एम. पाटील
प्राचार्य, न्यू कॉलेज, कोल्हापूर

गुंडोपंत पाटील

मराठी विभाग प्रमुख, न्यू कॉलेज, कोल्हापूर

● अतिथी संपादक मंडळ ●

अरुण शिंदे | दीपककुमार बळवी | सुजय पाटील | गोमटेश्वर पाटील | मांतेश हिरेमठ

● प्रकाशक ●

प्रकाश दुक्क्ले

अध्यक्ष, शिवाजी विद्यापीठ मराठी शिक्षक संघ, कोल्हापूर

द्वारा : 'शब्दगंध', प्लॉट नं. ३/ब, नृसिंह कॉलनी,

फुलेवाडी रिंगरोड, कोल्हापूर-४१६०१०

● मुद्रक ●

भारती मुद्रणालय

८३२, ई वॉर्ड, शाहपूरी ४थी गल्ली, कोल्हापूर. फोन नं.: ०२३१-२६५४३२९

मूल्य : ३००/-

ही संशोधन पत्रिका प्रकाशक डॉ. प्रकाश दुक्क्ले, यांनी शिवाजी विद्यापीठ मराठी शिक्षक संघ, कोल्हापूर यासाठी भारती मुद्रणालय, कोल्हापूर येथे छापून 'शब्दगंध', प्लॉट नं. ३/ब, नृसिंह कॉलनी, फुलेवाडी रिंगरोड, कोल्हापूर-४१६०१० येथे प्रकाशित केली. या पत्रिकेत प्रकट झालेल्या मतांशी संपादक, प्रकाशक व मुद्रक सहमत असतीलच असे नाही.

तसेच
दस्यांचे
पूरुच्या
पी 'नंक
आणि

प्रकाश
व्यक्त
प्रथम
कल्पनी

विनोद
संस्करण
तो.

प्राचार्य
प्रबंधक
आभारी
रातदारांचे
मनःपूर्वक

त पैल
संपादक

- संपादकीय...
१. खांदपालटाचा काळ
 २. १९९० नंतरच्या कांदंबरीतील स्त्रीवादी विचार
 ३. नव्यदोत्तरी मराठी कांदंबरीतील कामगार वर्गाचे चित्रण
 ४. नव्यदोत्तरी मराठी कांदंबरीतील कृषीजीवन
 ५. दलित कांदंबरीतील स्त्रीव्यक्तिरेखांचा मनोवैज्ञानिक अभ्यास
 ६. जागतिकीकरण आणि १९९० नंतरची मराठी कांदंबरी
 ७. स्त्रीलिंगित मराठी कांदंबरीतील स्त्रीप्रतिमा
 ८. १९९० नंतरची मराठी कांदंबरी
 ९. १९९० नंतरच्या मराठी कांदंबरीतील विस्थापितांचे चित्रण
 १०. १९९० नंतरच्या मराठी लेखिकांच्या कांदंबरीतील अविष्कारातंत्र
 ११. १९९० नंतरच्या कांदंबरीतील स्त्री व्यक्तिरेखांचा मनोवैज्ञानिक अभ्यास
 १२. नव्यदोत्तरी ऐतिहासिक कांदंबरीतील कर्तृत्ववान स्त्रियांचे चित्रण
 १३. १९९० नंतरच्या कांदंबरीतील यर्थावरणीय संवेदन
 १४. नव्योदत्तर मराठी लघुकांदंबरी : संकल्पना आणि स्वरूप
 १५. १९९० नंतरची मराठी विज्ञान कांदंबरी
 १६. १९९० नंतरची मराठी ग्रामीण कांदंबरीतील बदललेले समाज जीवन
 १७. नव्यदोत्तर ग्रामीण कांदंबरीतील परिवर्तन
 १८. चरित्रात्मक कांदंबरी संकल्पना आणि स्वरूप
 १९. १९९० नंतरची मुस्लीम लेखकांची मराठी कांदंबरी
 २०. '१९९० नंतरच्या स्त्रियांच्या कांदंबरीतील स्त्रीवादी जाणीचा'
 २१. जागतिकीकरण आणि आदिवासी साहित्य
 २२. नव्योदत्तरी भिन्न भाषिक कांदंबर्यांचा तौलनिक अभ्यास
 २३. नव्यदोत्तरी आदिवासी साहित्यातील नायकप्रधान कांदंबरी
 २४. मराठी ग्रामीण कांदंबरीवरील जागतिकीकरणाचा प्रभाव
 २५. नव्यदोत्तरी मराठी ग्रामीण कांदंबरी
 २६. नव्योदत्तरी महानगरीय मराठी कांदंबरी
 २७. नव्योदत्तरी मराठी ई - कांदंबरीची बदलती डिजिटल दुनिया
 २८. नव्योदत्तर मराठी कांदंबरीचे स्वरूप आणि आशय
 २९. नव्योदत्तरी कांदंबरीतील स्त्रीवाद :

अंतरंग

प्रा. गुंडोपेंत पाटील	२
अनिल गवळी	७
डॉ. नीता र. तोरणे	१३
डॉ. मोहन लोंडे	२२
डॉ. अशोक शिंदे	३१
डॉ. सुनिता गोखले रोकडे	३८
प्रा. डॉ. शिवाजी महादेव होडगे	४४
डॉ. नीला पिरीश जोशी	४९
प्रा. बापूराव पांडुरंग खडके	५६
प्रा. अविनाश भोरे	६३
प्रा. माधवी सुरेंद्र पवार	७३
सौ. आश्लेषा सचिन कुंभार	७७
डॉ. विजया प्रशांत यवार	८२
डॉ. अरुण शिंदे	८७
प्रा. गुंडोपेंत पाटील	९३
प्रविणीसिंह बहादुरसिंह शिलेदार	९९
डॉ. शहाजी ज.भाटील	१०६
डॉ. शिवर्लिंग मेनकुद्ले	११०
प्रा.डॉ.समेश पांडुरंग पोळ	११५
डॉ. आर. के. शर्मेदेवाण	११९
डॉ. ग्रजला ऊल्हादराव निकम	१२६
प्रा. श्रीमती नेंदा नामदेव मोळे	१३१
प्रा. जयश्री सुरेश बाबर	१३७
डॉ. कृष्णा महादू भवारी	१४२
श्री. लक्ष्मण धुंदा उमवणे	१४७
प्रा. बाळासो आण्णा सुतार	१५२
डॉ. अक्षय किशोर घोरपडे	१५९
डॉ. अनंता मच्छिंद्र कस्तुर	१६४
श्री. रविंद्र भगवान पाटील	१७०

जागतिकीकरण आणि १९९० नंतरची मराठी काढवंबरी

प्र. डॉ. शिवाजी पहाडेव होड्डे

सदाचिवाव मंडळिलक महाविद्यालय, मुंगळ, ता. कागल, जि. कोल्हापूर.

उद्दिष्टे :

१. जागतिकीकरणाची संकल्पना समजावृत्त घेणे.
२. जागतिकीकरणाचा मराठी साहित्यामधील उमरतेसे पडमाद अभ्यासणे.
३. जागतिकीकरण आणि मराठी काढवंबरीची चिकित्सा करणे.

प्रसन्नाचना :

जागतिकीकरणाचा ग्रामीण काढवंबरीचर प्रभाव पडलेला दिसून घेतो. १९९० माली गेंट करारावर भारताने सही बैली, तेहवापसून जागतिकीकरणाची ग्रामीणी अधिक गतिमान झाली, या जागतिकीकरणाच्या परिणामाने घेत्या काही वर्षांत भारत सुझी आणि समृद्ध होईल, शेतकऱ्यांनी उत्तमादेन जगभर जाऊन, सर्व काही अलबेत होईल, अशी रचनामय चित्रे संविताना काही लोक विसरात, उद्दीकरण, खासीकरण आणि जागतिकीकरणाच्या नावाबाबाली भांडवलदराच्या माघ्यमारुत अमेरिका, जपान, चीन, रशीवा या राष्ट्राना सर्व जागवर मत्ता गाजवायची आहे. जागतिक स्तरावरील व्यापार-अर्थकरण, संस्कृती, राजकारण, दर्शनवाद यासारखा घटकांती सर्वसामान्य माणसाचे रोजवे जागेपे, मरणे, विचार करणे, प्रतिक्रिया देणे वा काहीच न कराता निष्क्रिय होणे किंवा एकूणच आपले सांगेने आस्तित्व यांच्यासी अधिक तीव्रपणे जोडले गेल्यामुळे या कालाजिंडाचा प्रभाव जीवनाच्या सर्वेव क्षेत्रावर पडलेला जाणवातो. या वर्तमानाचे भाज गेवळ आजव्या या गोळधाराच्या विस्कव्यीत सांगेतिन्ही नव्या चारावाची मोडणी करणारी काढवंबरीकाठाची एक पिढी या दोन अडीच दर्शकांत मुळे आलेली दिसून घेते, या काढवंबरील बदलांचे मूल्यांनेवढत हैत्याचे सामान्य माणसांच्या दैनंदिन सामाजिक व सांस्कृतिक जगण्यातर हैणारे बोरवाईट परिणाम आस्थेचार्हपणे समजावृत्त घेऊन मराठी काढवंबरीरांनी आपल्या लेखानारूप माइलोले दिसून घेते, या शोधनिबंधाचा विचार करत असताना ग्रामीण साहित्याची पार्श्वमुमी, परंपरा याचा थोड्यामुळे या कालाजिंडाचा प्रभाव जीवनाच्या सर्वेव क्षेत्रावर पडलेला जाणवातो. या वर्तमानाचे भाज गेवळ आजव्या या गोळधाराच्या विस्कव्यीत सांगेतिन्ही नव्या चारावाची मोडणी करणारी काढवंबरीकर म्हणून प्रसिद्ध आलेत. जागतिकीकरणामुळे सामाजिकवन कमालीचे बदलेत घेते, चळवळीचा नहस, भौतिक साधन मुद्रिधांची निर्मिती, विज्ञानाचा अधिवेकी वापर, सत्ता स्थो, माणसा माणसामधीत संवेदनहीनता, यामुळे सर्वसामान्य माणसाचे काय पण सर्व समाजाच नैतिकतेला पारखा आणि परातम बनू लागला, दुम्पानु गेला. संवेदनशील माणसाची कुरुंबंगा होत गेली. अशा या गरारात्या समाजावस्तवाता भिडयचे कसे असे प्रश्न कृतावताच्या मतात निर्माण झाले, अशा गरारून ठाकण्याचा वास्तवात, साचा समजालाच एक आपल्या काढवंबरीमध्ये चिनित करणारे महत्वाचे काढवंबरीकर म्हणून प्रसिद्ध आलेत. जागतिकीकरणामुळे सामाजिकवन कमालीचे बदलेत घेते, चळवळीचा नहस, भौतिक साधन मुद्रिधांची निर्मिती, विज्ञानाचा अधिवेकी वापर, सत्ता स्थो, माणसा माणसामधीत संवेदनहीनता, यामुळे सर्वसामान्य माणसाचे काय पण सर्व समाजाच नैतिकतेला पारखा आणि परातम बनू लागला, दुम्पानु गेला. संवेदनशील माणसाची कुरुंबंगा होत गेली. अशा या गरारात्या समाजावस्तवाता भिडयचे कसे असे प्रश्न कृतावताच्या मतात निर्माण झाले, अशा गरारून ठाकण्याचा वास्तवात, साचा समजालाच एक

प्रकारात्या दिग्दर्शित केले आहेत. १९६० पूर्वीची गावाची, खेड्याची रचना आणि संस्कृती पाहावयाची पुस्तकातून दिग्दर्शित केले आहेत. भारत हा कृतिप्रधान देश आहे. जवळपास ७० टक्के लोक आजही कृषिव्यवसायात ग्रजस दे दोया, 'चौडकं', 'भडकेम', 'कळम', 'तपकट', 'भिंगापा', 'ब-बळीचा' या त्यांच्या गाजलेल्या महाराष्ट्राचा काढवंब-या, गेल्या दोन शतकांत समाजकारणातील, राजकारणातील दिशाहीनता, महाराष्ट्राचा, अंधशळा यांचे वर्णन त्यांनी आपल्या काढवंबरीरूप केले आहे. निखळ स्वाधीनाचा एकलकडी पूर्णिमाती लागणारी अविजारी आक्रमकरा आणि गृह्यविमोक्षाच्या जोपसारीतून जन्मणारी आसहाय्याता यातील निरंतर नित द्वेष वाळासहेच शेवडाळे आणि कवीर या व्यक्तिमेंबा 'तपकट' या काढवंबरी तिकवतपणे साकारात. या काढवंबरी यांची 'आमचा गाव बदलासू', वि. म. दोडेकर आणि जाताप यांचे गावावाहाठी ही पुस्तके उल्लेखनीय आहेत. म. कुले यांमी शेतकऱ्यांनी दिशी आपल्या लेखानारूप समाजसम्मोर माडली.

त्यांच्या 'शेतक-यांचा आसूइ', 'पुलामणी', 'तृतीयरन्त' नाटक अशा पुस्तकांमध्ये तल्कालिन प्रामरचना, ग्रामसंस्कृती, शेतकऱ्यांच्या समस्या यांचे विवरण केले, त्यामुळे ग्रामीण साहित्याची पायापरणी म. कुले यांती कैल्याचे लेखात घेते. मराठीतील पाठीली ग्रामीण काढवंबरी म्हणून आनंद परिणामाने घेत्या काढवंबरी या काढवंबरीचा उल्लेख करतात. तर नानानाथ कोतापणे, एका खेड्यातील नागाराम आणि पारबती या शिंगी कुडवांची शोकात कहाणी आहे. 'वर चालू न्हाते, कुनाच एक न्हाते' का दोन न्हातां हे पारबोऱ्या तोडूने परिलेच कैदित करते, लातूर्या शिंग्याकडी वातावरण निसितीचा फापट प्रसारा न मडता सरळ कथेवरच लक्ष कैदित करते, लातूर्या शिंग्याकडी पैलोबेल कम्पडे शिवून मागावित्यारांड पैरवकरवी गांगारामकडे जुने थोतार दंड घालायला पाठवितो. हे कौम नाकारातो आणि संघमाची दिशी पडते. 'गावत दुसरी मधीन आणीन, तवान दंड घालात धोतर नेसन,' या इंवें ग्राड दुसर्या शिंगी अणून अधीच डबवाईला आलेला गागारामचा व्यवसाय पैर्ण उद्यवस्त करतो, आनंद यादव यांच्या 'पोताव्या' काढवंबरीत नाराम नावाच्या शोत्रमधुराची व्याया चातून मांडवात, 'कोल्हपुरचा पारखणा आला आणि मालकाच्या डोक्यात खुलू घालून गेला.' चातून मांडवात, 'मालकाचा पारखणा आला आणि मालकाच्या डोक्यात खुलू घालून गेला.' एवढा गोतावळा (न्हाशी, बैल, पाइस, बकरी सारखे सर्व पाळीच ग्राणी) बाळवाण्यापेशा टेक्टर च्या, 'ज्या दिवशी मालकाच्या शेतात दूबतर आला त्याच दिवशी नाघाला दिलेली भाकरी दूकटर ड्राम्ब्यासे खाऊन टाक्करी. यादवांती सूक्ष्मपणे रुक्कर आल्यामुळे कृषिसंस्कृतीचा नाहस कसा झाला या हे सागितलेले दिसून घेते. यांतीकीकरणामुळे सामान्य माणसाचा संसार कसा उद्यवस्त झाला या पैटमळ्याने वास्तव चित्रण बोरडे, यादव करतात.

राजन गवळम हे मराठी साहित्यातील संवेदनशील लेखक वर्तमान समाजवास्तव वास्तववरशीणे आपल्या काढवंबरीमध्ये चिनित करणारे महत्वाचे काढवंबरीकर म्हणून प्रसिद्ध आलेत. जागतिकीकरणामुळे सामाजिकवन कमालीचे बदलेत घेते, चळवळीचा नहस, भौतिक साधन मुद्रिधांची निर्मिती, विज्ञानाचा अधिवेकी वापर, सत्ता स्थो, माणसा माणसामधीत संवेदनहीनता, यामुळे सर्वसामान्य माणसाचे काय पण सर्व समाजाच नैतिकतेला पारखा आणि परातम बनू लागला, दुम्पानु गेला. संवेदनशील माणसाची कुरुंबंगा होत गेली. अशा या गरारात्या समाजावस्तवाता भिडयचे कसे असे प्रश्न कृतावताच्या मतात निर्माण झाले, अशा गरारून ठाकण्याचा वास्तवात, साचा समजालाच एक प्रकारात्या दिशाहीनतेने ग्रास लागले, अशा प्रकारचे अस्तंत अस्थिर आणि असुरुक्षित वास्तव शब्दाक्षित करणारे जे जोगेके मराठी लेखक आहेत. त्यातील आधारीचे नाव शोणजे डॉ. राजन गवळम हे डोया, 'चौडकं', 'भडकेम', 'कळम', 'तपकट', 'भिंगापा', 'ब-बळीचा' या त्यांच्या गाजलेल्या महाराष्ट्राचा काढवंब-या, गेल्या दोन शतकांत समाजकारणातील, राजकारणातील दिशाहीनता, महाराष्ट्राचा, अंधशळा यांचे वर्णन त्यांनी आपल्या काढवंबरीरूप केले आहे. निखळ स्वाधीनाचा एकलकडी पूर्णिमाती लागणारी अविजारी आक्रमकरा आणि गृह्यविमोक्षाच्या जोपसारीतून जन्मणारी आसहाय्याता यातील निरंतर नित द्वेष वाळासहेच शेवडाळे आणि कवीर या व्यक्तिमेंबा 'तपकट' या काढवंबरी तिकवतपणे साकारात. या काढवंबरी यांची 'आमचा गाव बदलासू', वि. म. दोडेकर आणि जाताप यांचे गावावाहाठी ही पुस्तके उल्लेखनीय आहेत. म. कुले यांमी शेतकऱ्यांनी दिशी आपल्या लेखानारूप समाजसम्मोर माडली.

'ब-बळ्डीचा' या कांदंबरीच्या माध्यमातृत राजन गवस यांनी झोपेनपदी आशय व्यक्त केले आहे. जागतिकीकरणानंतर नवा मध्यमवर्ग उद्यमाला आला. शिक्षण, नोकटी, सहारी जीवनसैली यामुळे तो अपल्या गावापासून गावच्या माणसापासून तुटला. त्याचे शेतीशी प्रसंगेने चालत आलीले नाते तुटले, क्षमत्युन्य करी झाले, श्वानी आणि शिखणाची फारलत झाली. नागराज्या भौतिक विकास झाला. जागेचे चक्रवर्ती पौलिश कलेशासारखे झाले, पण अमुक्तित आणि खाने ग्रासलेल्या शहरी मनाला सुख, समाधान, शांती, प्रेम, करुणा अशा मूळ्यांना तिलोजली द्यावी लागली. परिणामी जागणेचे भेस्टर झाले. शिखणाते अपल्या समाजाची प्रगती होइल असे वाटले हाते. ते झालेच नाही. शिखण्य हरीक्रती शेतेला विज्ञानाची जोड अशा बाबीमुळे परंपरेने चालत आलेला शेतेला गाडा ओऱणाच्या गरीष शेतेलांची कामकाजांची उक्ती होइल असे वाटले होते. ते ही झाले नाही. जागतिकीकरणामुळे भांडवलशाही व्यवस्थेने माणसाचे अवघ्ये जीवनच अभावप्रस्त, तणगणावाचे कफल टाकले. राजन गवस यांनी 'ब-बळ्डीचा' या कांदंबरील नांदुल्या कोणकरी, आडव्यापा, तायव्या अशा पानांच्या माध्यमातृत वर्तमान ग्रामजीवन तपशीलवार आणि परिगमकारपणे व्यक्त केले आहे. कांदंबरील आशव डावरी, परी, नोंदी, चिनपटाची पटक्का अशा माध्यमांच्या आधारे व्यक्त केला आहे. आजच्या समुजव्यवस्थेत शेतकरी किंवा नोकरदार, कोणीही असला तरी संवेदनशील, मूळ्यांतिष्ठीते राहणाच्या माणसाला प्रस्थापित व्यवस्थेत कसो बळी जावे लागते. सर्व पातळ्यावर त्याचे शोषण कसो केले जाते, आणि शोषणाता बळी पहूत ही माणसे कशी परागदा होतात, परात्न होतात. याचे प्रातिनिधिक चित्रण राजन गवस यांनी 'ब-बळ्डीचा' कांदंबरीत केले आहे.

जागणाऱ्या प्रत्येक क्षेत्रात सवसामान्यांना कराऱ्या लागणा-या रोजाच्या संचरणाबाबत माराठी कांदंबरीकार सामान्य माणसाच्या जागण्यावर आमुक्तिकरणामुळे होणा-या ब-बळ्डीट परिपाकडे मानवतावादी दृष्टिकोनामुळे पाहू शकत आहेत, रानाथ पठरे (रथ, चक्रव्यूह, ताम्रपट), द्विनाथ मोहर (रोद्धर्म, चक्रव्यूह, मानवता) विश्वासापाटी (झाडपडी), शेषाव नोहिते (धूळधूरी), नानदेव कांद्य (रोद्धर्म, मन्त्रतर), विश्वासापाटी (झाडपडी), शेषाव नोहिते (धूळधूरी), नानदेव मोहर (रोद्धर्म, मन्त्रतर), जी. के. ऐनार्से (अभिसरण, रिबोट), सदाननद देशमुख (तहान, चारोमास), कावले (राघववेळ), जी. के. ऐनार्से (अभिसरण, रिबोट), सदाननद देशमुख (तहान, चारोमास), पुरुषोत्तम बोरकर (मेड इन इंडिया), शांता गोखले (रिटा वेलीपक्कर), कोविता महाजन (ब्र), गोरे इंड-फ्रिगड, उत्तादक्षर (निशाणी डावा आंतरा, सर्व प्रश्न अनिवारी), कृष्णात खोत (गवाठण, दैवत्य, कृष्ण इंड-फ्रिगड), आनंद विकार (अवकाळी पवसाच्या दरम्यानची गोद) या कांदंबरीच्या संचरणामधून शिखण व्यवस्था, शेतीसंस्कृती, सहारी, जातीसंस्कृता सवसामान्य लोकांच्या हैदरित जागण जगताना चाललेला संचरण डावपेचामुळे मेटाकुटीला आलेल्या सवसामान्य लोकांच्या हैदरित जागण यांनी चाललेला संचरण याचे चिनण दिसून घेते.

सिद्धार्थ रामेतके याची 'भारत सेल होताना' या कांदंबरीत 'एडोन' प्रकल्पाच्या निमित्ताने डावपेचामुळे याची 'भारत सेल होताना' या कांदंबरी चाललेला संचरण डावपेचामुळे मेटाकुटीला आलेल्या सवसामान्य लोकांच्या हैदरित जागण यांनी चाललेला संचरण याचे चिनण दिसून घेते.

डॉ भालचंद्र नेमडे म्हणतात त्याप्रमाणे गेल्या दोन-तीन दशकांतल्या समाजिक स्थित्यातरामुळे अपार्टमेन्टे कोलमडू लागलेली समस्या याची जागताना व्यवस्था समाजाच्या अंतर्राष्ट्रीय समाजाच्या समाजकालीन राहन डॉकल्सणे केलेल्या समाजिक व राजकीय निरीक्षणाबोवरच समाजशास्त्र, इतिहास, सामाजिकशास्त्र, अर्थशास्त्र, विज्ञान व तंत्रज्ञान इत्यादी प्रक विद्याशाखांचा चिकित्सक अभ्यासी आवश्यक आहे, यादूनच भविष्यात जागतिकीकरणाच्या समय परिणामांचा वैध घेणारा एजादा महिलांचा कांदंबरीकार मराठीला नियू शकतो असे स्फृत घेतेल.

नियूर्स: जागतिकीकरण आणि नाटी कांदंबरी यांची प्रातिनिधिक स्वरूपात धावता आलेला प्रस्तुत शोधनिधात घेतला आहे. प्रामीण भागातील दुःख आणि दोषाद्य यांनी घिलेल्या तळ्यांच्यात त्याच्या माणसांचे कण्ठेने कांदंबरीत एक घेव लागलेले दिसून, सहकार क्षेत्रातील उच्चप्रतस्थ, शासकीय घराणा व अधिकारी, राजकीय नेते याचा चावर चाढलेला दिसून, गावाजाहाराच्या भागातील

जनाती आणि प्रमाणा जीवनाची सूझे हत्ती बाळगाणे रसायाधारी अशा दोर्ची दोकांकडे चांडिलीकीकरणामुळे काढबरीचे लक्ष वेधलेले दिसून घेते, दुर्भाल्य, शेतक-चांदी आंदोलने, राजकाऱ्याचे बदलते रो, निवडणुकांच्या चित्रकथा, नवजागृह समाजाची विकासाची ओढ, नवविकासाची ओढतापाण, बैकारी, सहभाग द्विवारील भ्रष्टाचार, माणपूर्स आणि मारी यांची ओढ जागडून सामूहिक नेणिवेला स्पर्श करणे, ग्रामीणवानातील निसांची स्थान, परिसर प्राधाराच्य, नवशीमताकडून तोणिवेला स्पर्श करणे, फॅस्टफूडच्या बाढत्या गटीत कारी, एक्स्प्रेस आणि भाकरीजा विनाश, बदलले ग्रामीण जीवन, अधिक्यव्याहारातील धरतीक असलेल्या कागोट कंपन्य, त्यांच्यातील अपापसाठील जीवंदेण्या स्पर्शी, अनैतिक व्यवहार, आजच्या गुंतागुंतीच्या लोकात जगणाऱ्या माणसाच्या दुर्मालेपणाचे आकलन, प्रसारामध्ये आशा किंतीती गोषुकुळे जातीकीकरणाच्या (लोकभराच्या) नावाते सामान्य माणपूर्स नागवला जात आहे, औरिझरात भाडवलाशीच्या दिसंबंधाते जागाच्या अर्थव्यवस्थेची पुनर्वर्चना करण्याची प्रक्रिया चालू झाली आहे असे दिसून घेते.

संदर्भ:

- कोतापले नागनाथ: 'साहित्याचा अन्तर्यामी', मेहता प्रसिद्धीप्राप्ति विद्यालय, प्र. आ. १९९६.
- ठाकूर रवींद्र: 'मराठी काढबरी: सामाजशास्त्रीय समीक्षा', दिल्लीप्राज प्रकाशन, पुणे, प्र. आ. २००७.
- कोतापले नागनाथ(संसार): 'साहित्य आणि समाज (गो. मा. पचार गोवं प्रंथ)', ग्रामाप्रकाशन, पुणे, प्र. आ. २००७.
- ठाकूर रवींद्र: 'मराठी ग्रामीण काढबरी', मेहता प्रसिद्धीप्राप्ति विद्यालय, प्र. आ. १९९३.
- कोतापले नागनाथ(संसार): 'साहित्य आणि समाज (गो. मा. पचार गोवं प्रंथ)', ग्रामाप्रकाशन, पुणे, प्र. आ. २००७.
- बादेकर प्रविष्ट: '१९८० नंतरी मराठी काढबरी' / समाज प्रवौद्धन प्रक्रिया, ऑर्कटेवर-डिसेंबर २०१३)
- नोगांडे भालचंद्र: 'साहित्य संस्कृती आणि जागतिकीकरण' (जागतिकीकरण आणि मराठी साहित्य प्रथांत लेख)
- झहोके वसंत आजांजी: 'जागतिकीकरण आणि मराठी भाषा व साहित्य', (जागतिकीकरण आणि मराठी साहित्य प्रथांत लेख)
- नलांगे चंद्रकुमार: 'प्रामाण चाहूचाचा इतिहास', अजब प्रसिद्धेश्वर, कोल्हापूर, प्र. आ. २००९.
- खोले विलास (संपा): 'गोल्या अधीरातकातील मराठी काढबरी' लोकाचाहूच्या गृह, मुंबई, प्र. आ. २००२
- गवस राजन: 'तणकट', साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद, द्वितीयवर्षी, २००२.
- गवस राजन: 'ब-बळीचा', पॅर्सुलर प्रकाशन, मुंबई, प्र. आ. २०१२. *Principals*.
- मोरे नंदकुमार: 'सामाजभाषाविज्ञान आणि मराठी काढबरी', पचांगा प्रकाशन, मुंबई, Shivrao १९८० नंतर मात्र या चौमानात बहुल झालेला दिसून.
- नेमांडे भालचंद्र: 'साहित्याची भाषा', साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद, Murud, Tal. Kugdi, Dist. Kolhapur. १४. नेमांडे भालचंद्र: 'टीकात्प्रयंत्र', साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद,

स्त्रीलिंग्वित मराठी काढबरीतील स्त्रीप्रतिमा

डॉ. नीला निरीश जाशी

साहित्य हा सामाजिक दस्तावेज असून विशेष सामाजिक परिस्थितीला साहित्यिकाने दिलेला प्रतिसाद न्याय जे साहित्य होय, मराठीमध्ये १९६० नंतर अस्तं गांधीयूक काढबरी लोखन होऊ लागले. वेगात बदलणारा भोवताल, चास्तव, मानवी वृती-प्रवृत्ती, समस्या लाई अनेक गोई काढबरीपूर्व विवित होऊ लागल्या आणि काढबरीच्या वाड्यमध्यकरामध्ये सामाजिकतेला एक अपरिहार्य स्थान प्राप्त झाले. समाजाचे यथार्थ चित्रण करणे हे साहित्याचे महत्वाचे कार्य असून साहित्यात समाजाच्या चौमानांनी स्थितीचे प्रतिविव फडलेले असते तेसीचे समाजाच्या वावान मनवूनीची पढऱ्याचा पडलेली दिसून. कथोलिक साहित्य आणि समाज याचा घनिष्ठ संबंध आहे. साहित्य आणि समाज वै नेहमीच एक-तुस्त्याला प्रभावित करीत असतात आणि परिस्थिती समाजातील प्रत्येक व्यक्तीवर प्रभाव होत असतात. समाजातील परंपरा, घराणा आणि परिस्थिती समाजातील प्रत्येक व्यक्तीवर दायकत असतात. मग साहित्यिक यापासून वेळा कसा राहू शकेल? संवेदनशील साहित्यिक जे काहीजात प्राहतो ते आपल्या साहित्यातून आभियांत्रक करतो म्हणजेच समाजाला साहित्यात प्रतिविवित करती. समाज आणि समाजजीवन हाच तर मुळ्य कथारामध्यक साहित्याचा विषय होय, या पर्यायमध्ये लीलिंगित मराठी काढबरीत लीलिंगित साहित्याचा विषयाची परस्परा 'युक्तिमध्यंतम्' पासून आजवर्दंत संशर्क स्वरूपाची आहे. मराठी समूह लीलातरच चथोचितपणे मराठी काढबरीपूर्व आले असल्याचे प्रत्ययाला घेते. मात्र हे बहुतांशी चित्रण पुरुष दृष्टिकोनातून झाल्याचे दिसूने विश्वारी विसरकर यांचा असलाव बाबत्यात १९८० पर्यंत लिंगानी लिंगावेत्तरांचा काढबरीतील लीलुद्धा पुरुषसताक व्यवस्थेच्या दृष्टिकोनाचे चिनित झालेली आहे. या सुदी काढबरीनांमध्ये लग्नानंतरची लीली लिंगावेत्तरांचे वर्तमान आपल्या समरो घेते. लग्नापूर्वी आसुख लीला नसते को? असा प्रश्न निमिण व्हावा दृश्यप्रयत्न हे विश्वा एकांगी स्वरूपात असल्याचे दिसूने. लीलग्नानंतरचे काढबरीचे यात्रा होणे यापाठीमात्राचे मानससाळा तपासल्यास आपल्या हृती वेगाळ्या लिंगर्की येऊ शकतीला. लग्नानंतरची लीली आणि तिची दुःखे, तिचे शोषण, तिचे नसारी आयुष्य, तिची सोशिकाता, तिचे बंडखोरी, कर्तृत्व या लागले. १९७५ नंतर लीलावेत्तर भरपूर अवसर मिळवण्या पाठीमाने मराठी समूहमानाची कुडवळकृती हेच कलरण. अनेक स्वयंसेवी संघटनांनी विविध चळवळी उभ्या केल्या. आणि लीलावेत्तर पापांप्रिक लोकानन्द संबलण्यास मुश्वात झाली. अशातच लीलुकी यात्रा महाराष्ट्रात पोहेचली आणि खळखळ करून का असेना लील्या माणसपणाची भाषा बोलती जाऊ लागली. चारूनच लिंगांचे प्रश्न, लिंगांचे